נשא ג*

א. ביי די דינים פון אַ נזיר בפרשתנו [1] — אַז ער טאָר ניט טרינקען קיין ווײַן, ו„תער לא יעבור על ראשו", און „כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא" (ועד"ז גילוח ראשו און די קרבנות וואָס ער בריינגט אויב ער ווערט טמא) וכו' — לערנט מען אָפּ אַז זיי גייען אַן סיי ביי אַ נזיר אויף אַ באַשטימטן זמן (שלושים יום, אָדער מער), סיי ביי אַ נזיר עולם, אַ נזיר אויף שטענדיק [2].

דער חילוק [3] צווישן זיי איז נאָר אַז אַ נזיר אויף אַ באַשטימטן זמן טאָר זיך ניט מגלח זײַן ביז סוף ימי נזרו, און אַ נזיר עולם איז זיך מגלח (און בריינגט די קרבנות וואָס קומען כשיגלח) וועט הכביד שערו (מי"ב חודש לי"ב חודש [4]).

ס'איז פאַראַן נאָך אַ סוג פון נזירות וואָס איז ניט מפורש אין תורה, אָבער מ'געפינט עס בנביאים (אין דער הפטרה פון דער סדרה [5]) — נזיר שמשון. ביי שמשון שטייט [6]: „ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלקים יהי' הנער מן הבטן". אויך ער איז אַ נזיר עולם, אָבער ער האָט ניט כל דיני נזירות — וואָרום ער מעג און ער האָט זיך מטמא געווען למתים [7] (ועוד דינים וואָס זיינען אַנדערש ביי נזיר שמשון — כדלקמן).

[און דעריבער, בשעת איינער זאָגט הריני נזיר כשמשון, איז לדעת ר"י [8] — און אַזוי פסק'נט דער רמב"ם [9] — איז ער אסור ביין ובתגלחת און מותר להטמא למתים].

ב. אין דער משנה פון סיום מס' נזיר לערנען מיר: „נזיר הי' שמואל כדברי ר' נהוראי שנאמר [10] ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון ומורה ונאמר בשמואל ומורה מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר. א"ר יוסי והלא אין מורה אלא של בו"ד, אמר לו ר' נהוראי והלא כבר נאמר [11] ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני שכבר הי' עליו מורה של בו"ד".

דאַרף מען פאַרשטיין:

פון דעם וואָס ר' נהוראי לערנט אָפּ אַז שמואל איז געווען אַ נזיר בגז"ש פון שמשון'ען — וויבאַלד אַז „אין גז"ש

---

*) וכפי' הזית רענן בי"ש כאן ומת"כ לבמדב"ר (פ"י, יז) דההמשך בספרי שם („.. קרבן טומאה .. אלא במי שיש פסק לנזרו") אינו ממעט נזיר עולם מקרבן טומאה. ובצפע"נ עה"ת פרשתנו שם: דר"ל כאן למעט נזיר שמשון מן טמאים. ודלא כפי' מהרז"ו לבמדב"ר שם, וצפע"נ על הרמב"ם הל' שבועות פ"ו ה"א. הל' נזירות פ"ו הט"ו (נעתקו בצפע"נ עה"ת פרשתנו ע' סא ואילך).

1) ו, ג ואילך.
2) ראה ספרי שם, ה. ח. יג. רמב"ם הל' נזירות פ"ג הי"ב.
3) רמב"ם שם.
4) כדעת רבי — נזיר ד, סע"ב.
5) שמזה מובן שפרשת נזיר היא פרשה עיקרית בהסדרה.

6) שופטים יג, ה. וראה במדב"ר בפ' נזיר (פרשתנו פ"י, ה) דדריש כל הפרשה דשופטים שם „ויהי איש אחד מצרעה".
7) נזיר שם, סע"א ואילך. רמב"ם שם הי"ג.
8) נזיר שם, ב.
9) שם הי"ד.
10) שמואל א א, יא.
11) שמואל שם טז, ב.

למחצה״ [12] — דאַרף אויסקומען, אַז לדעת ר״נ איז שמואל געווען אַ נזיר אין דעם זעלבן סוג ואופן ווי שמשון [13].

פסק׳נט אַבער דער רמב״ם [14] אַז „שמואל הרמתי נזיר עולם הי״, ד. ה. ער האָט געהאַט אַלע דיני נזירות. וואָס ווי געזאָגט, איז נזיר עולם אסור ליטמא למתים, הכביד שערו איז ער מקיל בתער און ער ברייַנגט שלש בהמות [15] (און ער קען שואל זיין אויף זיין נדר [16]), אַבער נזיר שמשון מותר לטמא למתים, הכביד שערו אינו מקיל (ואינו בשאלה [17]).

נאָכמער: אין ירושלמי [18] לערנט מען אַפ פון פסוק „כן יעשה על תורת נזרו״, אַז נזירות שמשון [19] „אינה תורה״ [20], און דער רמב״ם [21] פסק׳נט „שמשון לא הי׳ נזיר גמור״ —

איז ווי לערנט מען אַפ פון שמשון׳ען — „נזיר עולם״ [22] וואָס כל דיני נזירות עליו [23].

פאַרענטפערן מפרשים [24], אַז דער לימוד פון שמשון׳ען איז ניט בגז״ש, נאָר אַ גילוי מילתא בעלמא, אַז מורה איז אַן ענין פון נזירות [25] פונקט ווי ביי שמשון (ניט ווי דעת ר״י אַז עס מיינט יראה), און פון דעם איז במילא פאַרשטאַנדיק אַז אמו של שמואל האָט געמיינט אים צו מאַכן פאָר אַ נזיר לכל ימי חייו.

אַבער פון לשון המשנה „נאמר בשמשון ומורה ונאמר בשמואל ומורה מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר״ — אַ לשון וואָס ווערט געניצט (בכלל) ביי אַ גז״ש,

12) זבחים מח, א. וש״נ.

13) ראה פי׳ רבי׳ ישעי׳ שמואל א א, יא: פי׳ נראה שנדרה להיות נזיר כמו שמשון האמור בו כו׳.

14) הל׳ נזירות שם הט״ז.

15) נזיר ד, א (במשנה). רמב״ם שם הי״ב.

16) תוד״ה מה בין (נזיר שם).

17) נזיר יד, א. מכות כב, א. רמב״ם שם הי״ד.

18) נזיר פ״א סה״ב.

19) בירושלמי מדובר לא בשמשון עצמו אלא במי שתופס עצמו בשמשון. אבל ראה שו״ת מהרי״ט (ח״א ס״ד. ח״ב סכ״ד) שפי׳ „אינה תורה״ דאין כל תורת נזירות עליו שמותר ליטמא למתים׳, שזה גם בשמשון עצמו.

20) בשירי קרבן ומראה הפנים לירושלמי שם הוכיחו דהרמב״ם לא ס״ל כהירושלמי הנ״ל, שהרי פסק (שם פ״ד ה״ט) שנזירות שמשון דוחה סתם נזירות — אבל ראה צפע״נ שם בפי׳ דברי הרמב״ם ד„מ״מ זה ודאי דהנזירות (של תורה) חלה עליו . . מחמת טעם הירושלמי דזה תורה וזה אינו תורה״.

21) הל׳ נזירות פ״ג הי״ג.

*) אבל ראה ר״ן נדרים פג, ע״ב „דטומאה אינה תלוי׳ בנזירות דאשכחן נזירות בלא טומאה שהרי נזיר שמשון אסור ביין ומטמא למתים״. וראה צפע״נ הל׳ נזירות פ״א ה״ט. שירי קרבן לירושלמי שם (בסוף ההלכה). ציונים לתורה כלל כא.

22) ראה גם ספרי זוטא (פרשתנו עה״פ וזאת תורת הנזיר. ובמדב״ר פ״י, יז) ומנין אתה מרבה הנזיר נזירות עולם ת״ל תורת יכול שאתה מרבה הנזיר נזירות שמשון ת״ל זאת. וראה צפע״נ מהדו״ת (פו, סע״ד ואילך) דנזיר עולם „יש בו קדושה . . והוה הגוף בעצם בגדר קדושה״ (משא״כ נזיר שמשון „אין עליו גדר עצם קדושה״) — אף שגם נזיר עולם „הוה הלכה״, „מין נזירות בפ״ע״ (צפע״נ מהדו״ת כז, ב. הל׳ נזירות פ״ג הי״א־יב. הל׳ שבועות פ״ו ה״א — נעתקו בצפע״נ עה״ת פרשתנו ע׳ ס ואילך).

23) כמו שהקשה הרדב״ז ברמב״ם שם פ״ג הט״ז. תויו״ט בהמשנה דסוף מס׳ נזיר. ועיי״ש תירוצו, ובאורח מישור לנזיר בסופו (ועוד) השיג עליו.

24) ראה רדב״ז שם, ומפורש באורח מישור שם. קול הרמ״ז למשניות. ובכ״מ.

25) ראה רדב״ז שם: „אלא דמורה היינו לשון נזירות״. ולכאורה הכוונה דמורה פי׳ תער (כמ״ש באורח מישור וקול הרמ״ז שם. וכן במדב״ר (פ״י, ה) ובפרש״י (שופטים שם) במורה דשמשון), וכשנדרה חנה „ומורה לא יעלה על ראשו״ — שלא תגלח את שמואל — הוה נדר לכל הענינים שבנזיר, כהדין באומר הריני נזיר מן התגלחת שנעשה נזיר גמור וכל דקדוקי נזירות עליו (נזיר ג, ב. רמב״ם שם פ״א ה״ט). וראה רלב״ג שמואל שם: ובכאן רמז כו׳. וראה לקמן הערה 63.

ועוד ועיקר: דערפון וואָס ער זאָגט „מה מורה כו' נזיר כו' נזיר" (און ניט „מה מורה כו' תער כו' תער" — און אויך ניט ע"ד לשון סיום הענין „מורה של מתכות" אֶדער „של נזירות") — איז משמע אַז דאָס איז ניט (נאָר) א גילוי מילתא פון דעם טייטש פון „מורה" נאָר מ'לערנט אָפּ ענין נזירות שמואל פון נזירות שמשון.

ג. בהמשך צו דער משנה זאָגט די גמרא: א"ל רב לחייא ברי' חטוף ובריך, וכן א"ל רב הונא לרבה ברי' חטוף ובריך, למימרא דמברך עדיף, והתניא רבי יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך וא"ל ר' נהוראי השמים כך הוא תדע שהרי גולליירים מתגרין במלחמה וגבורים נוצחין, תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרין למברך תחלה.

איז ניט פאַרשטאַנדיק, וואָס איז דער שייכות והמשך פון דער גמרא צו דער משנה במס' נזיר, דאָס איז דאָך אַן ענין אין ברכות וואָס איז שייך צו מס' ברכות, און דאָס ווערט טאָקע געבראַכט אין מס' ברכות[26].

מפרשים[27] זאָגן אַז די גמרא וויל דאָ בריינגען נאָך א מאמר פון ר' נהוראי, בשייכות מיט'ן מאמר ר"נ וואָס ווערט געבראַכט אין דער משנה וויבאַלד אַז שמועות פון ר' נהוראי ווערן זייער וויי-ניק געבראַכט אין ש"ס[28] — ובפרט אַז אין דעם ענין שבגמ' בריינגט זיך אויך דברי ר"י, אַזוי ווי אין דער משנה.

ס'איז אַבער שווער אַזוי צו לערנען: וואָרום: א) די גמרא הייבט דאָך אַן ניט מיט דברי ר"י „גדול העונה אמן יותר מן המברך" (און בריינגען דברי האמוראים נאָכדעם), נאָר מיט „א"ל רב לחייא ברי'". ב) לויט'ן סדר בגמרא — הייבט מען אַן מיט דעם מאן דאמר וואָס קריגט אויף ר"י און אויף ר"נ, ג) בכלל — אין דער משנה זיינען ר"נ און ר"י מחולק און אין גמרא גייען זיי ביידע אין דער זעלבער שיטה.

נאָכמער איז ניט מובן, דער סיום הגמרא „אר"א א"ר חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך"[29] — וואָס דאָס האָט דאָך לכאורה ניט קיין שייכות, ניט צו דער משנה און אויך ניט צו דער גמרא[30], און אויב די כוונה איז בכדי לסיים בטוב[31] — דאָרף דאָס אויך דאָן האָבן עפעס א שייכות צום ענין הקודם[32], ומלבד זאת, איז דער ענין שלפנ"ז אויך מסיים בדבר טוב — מיט אַן ענין של ברכה[33].

---

26) נג, סע"ב.

27) הגהות יעבץ לסוף נזיר.

28) במשנה סוף קדושין. ובסיום המסכתא. אבות פ"ד מי"ד. וראה עירובין יג, ב.

29) ולהעיר שגם בפרשתנו (ראה בריש המסכתא: תנא אקרא קאי) כ"ה המשך הכתובים, דלאחר פרשת נזיר באה ברכת כהנים, שהיא: א) ברכה הכי כללית (ראה ספרי עה"פ), ב) כולל הסכמה (עניית אמן) — שגדול מהמברך — „ואני אברכם .. הקב"ה מסכים על ידם" (חולין מט, א)*, ג) מסיים ב„שלום", ובפרט ע"פ הספרי עה"פ: „גדול השלום כו' שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך". וראה לקו"ת פרשתנו כז, א.

30) וכמו שלא הובא בברכות שם.

31) כמ"ש בתוס' סוף נדה.

32) ראה חידושי אגדות נדה שם.

33) חדא"ג כאן. וראה מה שכ' (וגם ההמשך דגדול העונה אמן יותר כו' להמשנה) ע"ד הדרוש, וכן בעוד כמה ספרים.

*) ראה ד"ה אריב"ל תרכ"ט בסופו. לקו"ש ח"י ע' 42. וראה ד"ה גדול העונה אמן (תשכ"ב) דגדול העונה אמן הוא דוגמת ואברכה מברכך ברכתו של הקב"ה שמדובה על העיקר.

ד. אויך דאַרף מען פאַרשטיין כמה דיוקים אין לשון הגמרא:

א) וואָס טוט אויף ר״נ אויף דברי ר״י „גדול העונה אמן יותר מן המברך״, מיט דעם וואָס ער זאָגט „השמים — בשבועה — כך הוא״ און מיט דער ראי׳ „תדע שהרי גוליירים מתגרין במלחמה וגבורים נוצחין״?

ב) בכמה מקומות אין ש״ס [34] וואו עס ברייגט זיך די מימרא פון אר״א אר״ח ת״ח מרבים שלום בעולם כו׳ איז מען מסיים [35] „א״ת בניך אלא בוניך״, אָבער בסיום מס׳ נזיר איז עס ניטאָ [36] (לרוב הגירסאות).

ה. וועט מען פאַרשטיין כל הנ״ל בהקדים קושיית הרד״ק [37]: ווי אַזוי איז שמואל געוואָרן אַ נזיר? מען קען ניט זאָגן אַז דאָס איז מצד נדר חנה אמו („ונתתיו לה׳ כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו״) וואָרום: א) שמואל איז דאָך דעמאָלט נאָך ניט געווען בעולם, איז דער נדר אויף אים ניט חל [38]. ב) אפילו ווען ער וואָלט געווען בעולם, איז דער נדר פון חנה ניט בכח צו מאַכן שמואל׳ן פאַר אַ נזיר, וואָרום הלכה [39] אַז „האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר״.

אויב מען זאָל זאָגן אַז אלקנה האָט אויך געמאַכט דעם נדר (און לאחרי שבא שמואל לעולם [40]) — איז ווי קומט עס אַז דער פסוק דערציילט וועגן נדר חנה, וואָס האָט ניט געמאַכט שמואל׳ן פאַר אַ נזיר, און לאָזט אויס דעם עיקר, נדר אלקנה?

אויך קען מען ניט זאָגן [41] אַז לאחרי ווי חנה האָט געמאַכט דעם נדר האָט איר מאַן — (אלקנה) מקיים געווען נדרה [42], וואָרום עס בלייבט די שאלה אַז שמואל איז נאָך ניט געווען בעולם [43]?

---

34) בסיום מסכתות בנ״ך וגם בתמיד (לב, ב).

35) בסוף ברכות. ובסוף כריתות לפנינו הוא בחצאי רבוע. בסוף יבמות לפנינו ליתא. ובהגהות הגרי״ב הגי׳ שם „אל תקרי כו״. ראה יפה עינים שם. בתמיד שם לפנינו ליתא. אבל לפי הגירסא בשטמ״ק (ובהגהות חק נתן) איתא שם.

36) ולפי גירסת הב״ח צ״ל גם במס׳ נזיר. וראה לקמן הערה 77.

37) שמואל א א, יא. ועד״ז באברבנאל שם (קושיא החמישית).

38) ואין לתרץ עפמ״ש הרמב״ם (הל׳ ערכין פ״ו הל״א ואילך) שאם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם משום נדרו (ואת״ל שמה שאמרה „ונתתיו לה׳ .. ומורה לא יעלה על ראשו״ הוי כל׳ הנ״ל*) וראה שושנים לדוד סוף נזיר — כי הרי״ז (רק) מחייב את חנה להדירו כשיבוא לעולם, ולא מצינו בקרא שחנה נדרה כן לאח״ז. ודוחק לומר (כבשש״ל שם) שזהו מש״א שם (פסוק כב) „כי אמרה לאשה גו״. אבל להעיר מרד״ק שם „וישב שם עד עולם — כמו שנדרה עליו ונתתיו לה״, ושם (פסוק יא) פי׳ „שיהי׳ נזיר קודש לה״.

וגם לפמ״ש בצפע״נ ריש הל׳ נזירות „אם הדירו מרחם הוה נזיר עולם .. וכן שמואל ג״כ הי׳ כך״ — צ״ע אם שייך להדירו מרחם קודם עיבורה (ראה תוד״ה לאחר (יבמות צג, ב). וראה קצוה״ח (ונה״מ) סי׳ ר״ט סק״א). וראה הערה 49.

ולהעיר, דלדעת ר׳ מאיר (ד„לא ר׳ מאיר שמו אלא ר׳ נהוראי״ — עירובין יג, ב) אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם (ערכין כ, ב).

39) נזיר כח, ב.

40) לכאורה כצ״ל בכוונת הרד״ק.

41) וכפי׳ הכלי יקר — הובא בצוארי שלל להחיד״א (בהפטורת יום א׳ של ר״ה). אהבת יהונתן (בהפטורת יום א׳ דר״ה).

42) אבל צ״ע לאיזה צורך הוא שהרי בלא״ה אינו יכול להפר אלא נדרי ענוי נפש או דברים שבינו לבינה (נדרים עט, א־ב. רמב״ם הל׳ נדרים פי״ב ה״א). ולהעיר מאהבת יהונתן שם.

43) כקושיית האברבנאל שם.

באברבנאל שם תירץ שחנה ביארה זה באמרה שבעבורי ובסיבתי לבד נולד הנער (ולא מצד אלקנה

---

*) אבל ראה רמב״ם הל׳ מכירה פכ״ב הט״ו דגם בל׳ „יהי׳ הקדש .. הרי זה חייב לקיים דברו״. וראה טושו״ע חו״מ סי׳ רי״ב ס״ז ואילך. לח״מ הל׳ ערכין שם. סמ״ע (סקכ״ב), ש״ך (סק״ז) וט״ז בשו״ע שם.

און אפילו וועז שמואל וואלט יא געווען בעולם, איז ניט מובן[44]: דאס וואס דער בעל איז מקיים נדר אשתו איז א קיום אין דעם נדר, ער איז מחייב דעם מדיר — אשתו — צו מקיים זיין דעם נדר[45], אבער ווי קען עס אויפטאן א נייע זאך (להדיר הבן), וואס דער נדר האט עס ניט (אין האשה מדירה את בנה)?

וא"ו. עד"ז קען מען פרעגן בנוגע צו שמשון: דער רמב"ם[21] זאגט "שמשון לא הי' נזיר גמור". איז פון דעם משמע[46] אז ער האט געהאט קדושת[47] נזירות אויף זיך (ניט נאר א הנהגה פון נזירות ופרישות פון יין ותגלחת), נאר קיין נזיר גמור איז ער ניט געווען[48]. איז ניט מובן: ווי‌באלד אז "לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה", ווי האט עס געפועלט אז (די מציאות, חפצא פון) שמשון זאל ווערן א נזיר (עכ"פ — שאינו גמור) — א מלאך (שליח) קען איבערגעבן א ציווי, א מצוה וועגן א הנהגה, עתידות וכיו"ב, אבער וואו געפינט מען ער זאל קענען מקדש זיין, בנדו"ד — ארויפלייגן נזירות אויף א בן אדם.

און אויך דא קען מען ניט זאגן (לדעת הרמב"ם עכ"פ) אז זיין טאטע מנוח האט אים מדיר געווען בנזירות[49], וואס

כלל), א"כ יש יכולת בידי להדירו (וראה גם שו"ת חת"ס חו"מ סי' ט'. וראה אהבת יהונתן בהסטורת פרשתנו לגבי שמשון). וצ"ע מקור גדר זה בהלכה.

44) וראה גם צוארי שלל שם.

45) בצוארי שלל שם מביא בשם הר"י חאגיז (בעץ החיים סוף נזיר) דאלקנה הסכים בפה מלא והדירו בנזיר וכה אמר עשי הטוב בעיניך כו' (ועד"ז פ' בשושנים לדוד סוף נזיר. וכ"ה בספורנו פרשתנו ו, ח) — אבל אינו מובן: הרי הסכמת אלקנה לנדר חנה, ומורה גו" רק נרמזת בקרא "עשי הטוב בעיניך גו", כי פשטות הכתוב שם "וישב שם עד עולם" לא איירי בנזירות (אבל ראה רד"ק שם הובא לעיל הערה 38). וא"כ צ"ע — ובל' הרד"ק — "האיך הניח הפסוק לספור עיקר הנדר כו'"? ועכצ"ל, שנדר חנה לחוד — המפורש בקרא — הוא שגרם נזירות שמואל.

46) וראה בקול הרמ"ז לנזיר פ"א מ"ב.

47) ראה תוד"ה לא — נזיר ד, ב. ולהעיר מצפע"נ מהדו"ת (שבהערה 22): "משא"כ בנזיר שמשון .. אין עליו גדר עצם קדושה רק דין כו'". וראה בצפע"נ (שנסמנו בהערות 22, 38. ועוד) בגדר נזיר שמשון.

48) ומפשטות לשון הגמרא (נזיר שם) "רש"א .. שלא מצינו בשמשון שיצאת נזירות מפיו" (וכן מירושלמי פ"א סה"ב) משמע, דגם ר"ש ס"ל שהי' גדר נזירות על שמשון ("חלה מפי הדיבור"). וכן מוכח מתוד"ה שלא מצינו — נזיר שם. מאירי שם ("ולר' שמעון הואיל ושמשון לא הי' נדור כו'"). ועוד. וראה אורח מישור כאן בפי' הירושלמי. קה"ע לירושלמי שם ד"ה מ"ט. אבל ראה עוד פי' בירושלמי בשירי קרבן שם. ועוד.

אבל מרש"י* (נזיר שם ד"ה ושמשון) דגריס "ושמשון לאו נזיר הוא", משמע דלא הי' נזיר כלל**, ודלא כבתוס' שם דגריס "שמשון לאו נדור הוה". ועפ"ז מובן הנפק"מ בין ב' הנוסחאות.

ואין לומר שזהו רק לדעת ר"ש, וכפי' ר' עזריאל (הובא בשטמ"ק שם) דקושיית הגמרא "ושמשון לאו נזיר הוא" היא רק אליבא דר"ש (ולדעת ר"י הי' נזיר נדור), וכן מוכרח לפרש לדעת הראשונים (נסמנו בהערה הבאה) שלדעת ר"י הי' שמשון נזיר נדור — כי מזה שפרש"י (ד"ה שאין. ד"ה גבי) דכ"ע היינו "בין לר' יעקב בין לר' יוסי" (ולא ר"י ור"ש — כבכמה ראשונים), מוכח, דס"ל שמחלוקת ר"י ור"ש היא אם בעינן דבר הנדור (ולגבי נזיר שמשון), ולא בנוגע לנזירות שמשון עצמו.

49) כמ"ש בכס"מ פ"ג מהל' נזירות הי"ג בדעת הרמב"ם. וכסברא זו (ועוד תירוצים: דשמשון קבל עליו נזירות אח"כ; דהמלאך חוזר למנוח שיצוה לבנו שיקבל עליו נזירות) כ' (בדעת ר"י) בפי' הרא"ש, שטמ"ק, שיטה לחכמי אייורא (ועוד) לנזיר ד, ב. וראה איה דמפרשי בפרש"י (— ריב"ן) מכות כב, א ד"ה נזיר שמשון. ריטב"א שם. פנ"מ לירושלמי נזיר פ"ז סה"א.

בכס"מ שם כ' (ע"פ פרש"י) "דמאי דכתיב כי נזיר

---

*) ראה שד"ח (כרך ט') כללי הפוסקים סי' ח (אות ה') אם הפי' דמס' נזיר הוא מרש"י.

**) ולא קשה מלישנא דקרא "כי נזיר אלקים כו'", כי גם הרמב"ם כ' (בפיה"מ לנזיר ד, א): "ענינו פרוש". ובהל' נזירות שם "המלאך הפרישו". וראה לקמן הערה 62.

דער רמב"ם זאָגט קלאָר „שהרי לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה" [50].

נאָכמער, דאָס איז מוכח פון דעם סיפור הכתוב: פריער האָט דער מלאך געזאָגט צו אשת מנוח ווי זי דאַרף זיך פירן „ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא" און אויך וויעדער דעם נער „ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלקים יהי' הנער מן הבטן", נאָכדעם אָבער, ווען מנוח האָט געפרעגט דעם מלאך „מה יהי' משפט הנער ומעשהו" האָט דער מלאך אים געזאָגט ווי עס דאַרף זיין הנהגת אשת מנוח „כל אשר צויתי' תשמור" און גאָר־ניט בנוגע צו שמשון אַליין [51].

ועוד: אויב ביי שמשון ושמואל וואָלט זייער נזירות געווען מצד דעם וואָס „האיש מדיר את בנו בנזיר" איז ווי פאָסט אויף דעם צו זאָגן אַז דאָס וואָס „האיש מדיר את בנו בנזיר" איז „הלכה היא בנזיר" (הלכה למשה מסיני) ובלשון הרמב"ם [52]: „אין לו סמך בכתוב ולא רמז" — בשעת ס'איז אַ סיפור מפורש בנביאים [53].

ז. איז דער ביאור אין דעם:

מ'קען ניט זאָגן אַז שמשון און שמואל זיינען געווען נזירים ווייל זיי אַליין האָבן מקבל געווען אויף זיך נזירות [54], וואָרום: א) מען געפינט ניט קיין רמז בכתוב אויף דעם. ב) דער רמב"ם זאָגט בפירוש בנוגע לשמשון „שהרי לא נדר בנזיר".

לאידך, פון לשון המשנה „שנאמר ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון ומורה ונאמר בשמואל ומורה מה מורה האמורה בשמשון נזיר כו'" — פסוקים וואָס שטייען ביי ציווי המלאך ונדר חנה, איז משמע אַז ענין הנזירות ביי זיי קומט פון ציווי המלאך און נדר חנה, היות אָבער דאָס אַליין קען דאָך ניט פועל'ן קיין נזירות, כנ"ל, מוז מען זאָגן אַז דאָס איז געווען מעין סיבה לזה, כדלקמן.

ובהקדים אַ דין בדוגמא לזה [55]:

אַ גר קטן וואָס „מטבילין אותו על דעת ב"ד" (אַדער וועָן ער איז זיך מגייר

אלקים יהי' הנער מנוח הוא דקאמר לי'". ולכאורה צ"ע, שהרי אז הי' לפני עיבורה• ואיך אפשר להדירו אז (ראה לעיל הערה 38). ואולי גם כוונת הכס"מ שאמר „כי נזיר אלקים יהי' הנער" — דכשיולד•• ידירו בנזיר (וע"ד מ"ש בנו"ב מהדו"ת יו"ד סי' קנ). וכ"מ לפי גי' רש"י שלפנינו „דלמנוח קאמר כו'". וראה אורח מישור בפרש"י.

50) כמו שהקשה בתוי"ט פ"א מ"ב. וראה לח"מ שם. וברדב"ז שם: כגון שהדירו אביו הי' נוהג בו כל דברי נזירות. וכ"כ בנו"י שם. וראה מאירי בגמרא שם שכ' ש„אין נראה כן" (כל התירוצים שהובאו בהערה 49 לדעת ר"י). וגם בפי' הריב"ן (וריטב"א) — ראה שקו"ט במפרשים.

51) ראה גם צוארי שלל הפטורת פרשתנו.

•) ולהעיר מבמדב"ר (פי"ו, ה) באותה שעה קבלה הרחם. ובאברבנאל שופטים שם.

••) בתוי"ט רפ"ז דנזיר: דהאב אפשר להדיר את בנו בנזיר רק משהגיע לחינוך כו'. והקשו מהירושלמי שבפנים ההערה ועוד — ראה אורח מישור והון עשיר שם. ועוד. וראה נוב"י שבפנים ההערה.

52) פיה"מ נזיר פ"ד מ"ו.

53) וראה רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ ד"ה וכאשר דהלמ"מ אין לו רמז בקרא, ולהעיר מאנציקלופדיא תלמודית ערך הלמ"מ (ע' שסז־ח) וש"נ. אבל ראה שו"ת מהרי"ט ח"א סי' כ' בסופו. ח"ב יו"ד סי' כד.

54) ראה ראשונים שנסמנו בהערה 49 לענין שמשון.

55) להעיר משטמ"ק נדרים יז, א: מחוקי הנזירות הוא שמיד שקבל אדם בעצמו להיות נזיר נאסר ודברים הללו דומה לגר שנתגייר כו'.

צוזאמען מיט אביו[56]) — איז דער דין[57] אז ווען „הגדילו יכולין למחות"; וכיון שהגדילו שעה אחת ולא מיחו שוב אינם יכולין למחות.

וי"ל ההסברה בזה: כאטש ווען מען האט מגייר געווען דעם קטן איז ער גער־ווארן א גר[58], היינט ווי קען ער שפע־טער מוחה זיין און ווערט אויס איד, ער איז א גוי ווי געווען מעיקרא,

ווייל די גירות בקטנותו, איז דאס (מער ניט ווי) א מעשה פון גירות, אבער ער ווערט נאך ניט קדוש בקדושת ישראל ביז ער ווערט א גדול[59]. בשעת אבער הגדיל און ער איז ניט מוחה ווערט ער קדוש בקדושת ישראל למפרע, וואס דערפאר דארף ער ניט האבן נאכאמאל קיין טבילה (און ניט קיין הטפת דם ברית) נאר ס'איז מספיק די מעשה הגירות (פון ב"ד אדער פון אביו) בקטנותו[60].

עד"ז — ולא ממש — יעדער גר וואס מל ועדיין לא טבל, וואס חאטש

56) פרש"י כתובות יא, א ד"ה הגדילו. ריטב"א ורשב"א בשטמ"ק שם. טושו"ע יו"ד סרס"ח ס"ז.

57) כתובות שם. רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ג. טושו"ע יו"ד שם ס"ז־ח.

58) ולדעת כמה (תוד"ה מטבילין כתובות שם (בסופו). תוד"ה קטן סנהדרין סח, ב (בסופו). ריטב"א ורשב"א בשטמ"ק כתובות שם) הוי גרים מדאורייתא. וברי"ב"א שם בסופו „וכן דעת הרמב"ם".

59) ראה תוס' סנהדרין שם: „דמועיל להו מילה וטבילה של קטנות .. ומתוך שנתגדלו ולא מיחו היינו קבלה". אבל גם לפי דעת הריטב"א (בשטמ"ק שם ד"ה גר קטן) דבגר קטן קבלת מצות אינו מעכב, מוכרח לפרש כבפנים — מכיון שיכולים למחות, כבפנים.

וראה שו"ת שאג"א בהוספות (משו"ת בית אפרים) סי' א בתחלתו.

60) וכן מפורש בשטמ"ק שם בשם הרשב"א („עוד תירץ הרשב"א") ובתוס' סנה' שם.

„מברך *60 כו' למול את הגרים" און נאכ־אמאל „למול כו' בריתי יומם ולילה כו'".

קען ער דערנאך מבטל זיין כ"ז, און ער איז א גוי כדמעיקרא.

נאך מער — כפי' הרמב"ן[61] — איז דערפאר משהינן מצות טבילה כדי ער זאל קענען מבטל זיין.

והאריכו באחרונים אין דעם גדר פון מילת גר (גדול).

מעין זה בנדו"ד:

דער ציווי המלאך „ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלקים יהי' הנער מן הבטן", האט ניט געקענט פועל'ן קיין קדושת נזירות אויף שמשון'ן, עס האט נאר מחייב געווען א דין והנהגת נזירות *61 — אז שמשון זאל זיך ניט מגלח זיין און ניט טרינקען קיין וויין[62].

אזוי אויך דער נדר פון חנה „ומורה לא יעלה על ראשו", איז דאס א נדר וואס איז בלויז מחייב זיך צו נוהג זיין א הנהגה פון פרישות. נאכמער, אפילו לגבי הנהגת נזירות האט דער נדר ניט געקענט חל זיין אויף שמואל'ן, וואורום שמואל האט קיין נדר ניט געטאן; חנה האט אויף זיך געמומען א נדר צו זען אז שמואל זאל זיך פירן מיט אלע דיני נזירות „כל ימי חייו"[63].

*60) טושו"ע יו"ד סרס"ח ס"ה.

61) הובא בט"ז שם סק"ד.

*61) ע"ד עובר על דברי הנביא — ראה מהרי"ט ח"א ס"כ.

62) ועפ"ז יובן בפשטות ל' הרמב"ם בפיה"מ „המלאך אמר לאמו כי נזיר אלקים הוי ענינו פרוש", וכן בהל' נזירות: „המלאך הפרישו מן הטומאה", כי דבור ופעולת המלאך הי' רק (הנהגה של) הפרשה, ולא קדושת נזירות. ואילו לפי דברי הרדב"ז והריב"ל (שהובא בכס"מ) שהי' נדור רק מצד המלאך לא הול"ל הל' „פרוש" „הפרישו".

63) ואף שזה שאמרה „ומורה לא יעלה על ראשו" — שלילת התגלחת — הי' רק נדר, ואיך

בשעת אבער זיי זיינען געווארן גדולים ולא מיחו, זיי האבן זיך ווייטער געפירט אין דער הנהגה פון נזירות[64], האט דאס געפועל"ט אין זיי קדושת נזירות[65] למפרע — ביי שמשון[66] וואס

„הי' אסור ביין ואסור בתגלחת"[67], און ביי שמואל ער זאל ווערן א „נזיר עולם" לכל דיני נזירות,

דאס איז ניט קיין ענין פון זייער א נדר, ווארום נדר דארף זיין א קבלה בדבור, אדער בלב עכ"פ*[67]; נאר זייער ממשיך זיין מיט דער הנהגת הנזירות ווי ביז דעמאלט (העדר המחאה) האט געפועל"ט חלות קדושת נזירות למפרע[68].

[ע"ד הנ"ל ביי גר קטן, אז ער דארף ניט האבן נאכאמאל קיין מעשה גירות, ס'איז מספיק מעשה הגירות שבקטנות].

ח. עפ"ז איז מובן דעת ר"נ וואס ער לערנט אפ נזירות שמואל פון שמשון, כאטש שמשון איז ניט געווען קיין „נזיר גמור" — „הי' מותר להטמא למתים כו'":

דער לימוד איז ניט (נאר) א גילוי מילתא פון שמשון אז מורה מיינט „תער", נאר ס'איז א גז"ש ווי פשטות לשון המשנה, און „אין גז"ש למחצה" — לערנט אפ ר"נ פון שמשון, אז העדר המחאה **אויף דער הנהגת „ומורה לא**

אפ"ל בזה שהוי נדר לכל הענינים שבנזיר• כהאומר הריני נזיר מן התגלחת (נסמן לעיל הערה 25) — י"ל, מפני שבנדרים הלך אחר לשון בנ"א (נדרים ל, סע"ב. וש"נ) ולאחר שילפינן מהכתוב „מיין ושכר יזיר" שהוי נזיר מכולם, ה"ז כוונת חנה כשנדרה.

64) ראה הל' נזירות למהריק"ש אות לג. נוב"י שם. ועד"ז כ' בקול הרמ"ז סוף נזיר (בנוגע לשמואל).

65) בתוספתא נזיר (פ"ג ה"ט. הובא בתוד"ה גילח נזיר כח, ב. ועוד) איתא דכשהאב מדיר את בנו בנזיר בטלה הימנו נזירות אביו כשהביא שתי שערות. ועפ"ז כ"ש בנדו"ד שמתחילה לא הי' עליהם קדושת נזירות כלל, דבטלה גם בדלא מיחו; אבל לכמה דיעות נזירתו הוי עליו „אפי' לכשיגדל" — ראה: רש"י סוטה (כג, א) ד"ה האיש. רש"י ד"ה ושמשון — נזיר ד, ב. תוס' שם. רש"י ד"ה קאים נזיר ל, א. רע"ב סוטה ספ"ג [ומ"ש בתויו"ט שם — ראה רש"ש. חידושי הרצ"ה קלישר שם]. מנ"ח מצוה שסה (וראה שם מצוה שעו בסופה, דאפשר דגם הרמב"ם ס"ל כדעת רש"י דהנזירות לא בטלה, ואינו מוכרח מ"ש בתויו"ט). ובצפע"נ ריש הל' נזירות מחלק בין הדירו מרחם דלא בטל (ע"פ הירושלמי נזיר פ"ד ה"ו) או הדירו אח"כ.

ואולי י"ל, שגם להדיעות שנתבטלה הנזירות, היינו שנתבטלה נזירות שהדירו אביו והקרבנות דאביו (ראה צפע"נ הל' נזירות פ"ב ה"ג), אבל אם לא מיחה וממשיך להתנהג בנזירות, הרי"ז כקבלת עצמו ונזירות מחדש (ע"ד המבואר בפנים). וראה סוגיית הגמרא נזיר כט, ב ואילך. ואכ"מ.

66) לכאורה קשה דלפ"ז הי' שמשון יכול להשאיל על נזירותו, וברמב"ם (פ"ג הי"ד) כ' דנזיר שמשון אינו יכול לשאול על נזירותו לפי „שנזירות שמשון לעולם היתה" — אבל [גם את"ל שכוונת הרמב"ם היא (לא רק שבפועל היתה נזירות עולם, ולכן כשמתפיס בנזיר שמשון אינו יכול להשאיל — כ"א) שבעצם נזירות שמשון „לעולם היתה" (כפי' הכס"מ שם)] — אפ"ל בכמה אופנים ומהם: א) שאלה שייכת בענין שכולו של השואל. ב) לא

---

*) והא דשמשון הי' אסור גם ביין — ראה תויו"ט נזיר פ"א מ"ב (ד"ה אינו מקיל).

מצינו שאלה למחצה. ג) העדר המחאה אינו מוסיף עוד ענין כ"א שמאשר (או גם מעלה) אותו הענין — ועיין רש"י (ריב"ז) מכות שם.

67) לכאורה אפשר לתרץ עפ"ז קושיית מפרשי הרמב"ם (הל' נזירות פ"ג הי"ג) איך אפשר להתפיס בשמשון והרי בעינן שיתפיס בדבר הנדור ושמשון לאו נדור — כי מצד העדר מחאתו הו"ע נדור (ראה הל' נזירות למהריק"ש שם). — אבל בתוד"ה שמשון (נזיר ד, ב) לא משמע כן.

*67) אף ש(בדוחק) י"ל שההנהגה שלהם בנזירות מוכיחה על קבלה בלב. וא"צ הכתוב להזכירה.

68) ראה עד"ז בלקט הקמח (להר"מ חגיז) הל' נדרים ונזירות והפרת הבעל: באב שהדיר את בנו הקטן כו' דאע"ג .. אין כח האב יפה להשביע ולהדיר כו' מ"מ כו' אחר שהגדיל וידע נדר אביו שתק וקיימו בדבריו הוי כאילו הוא עצמו ביטא מתחלה בשפתיו וחייב מה"ת לקיים כו'.

יעלה", וואס דאס מיינט הנהגת נזירות איז (ניט אן ענין וואס איז מוסיף אין כמות, אז ער ווערט אסור אין ענינים נוספים וואס ביז דאמאלט איז ער אין זיי ניט געווען אסור (ווי ביי שמשון דער ענין פון טומאה למתים), נאר) אז אין די ענינים וואס ער איז געווען מצווה, און ער האט זיך אין זיי נוהג געווען, איז דער העדר המחאה פועל און מוסיף אין איכות — אז פון דעם דין הנהגה בנזירות ווערט קדושת נזירות (למפרע).

און דערפון לערנט מען אפ ביי שמואל, אז העדר מחאתו אויף דער הנהגה וואס חנה האט זיך מיט אים געפירט ביז דאמאלט — מצד נדרה — איז פון דעם געווארן (למפרע) אן ענין פון קדושת נזירות בא שמואל'ן.

ט. לפי"ז קומט אויס אז דער תוכן ונקודת ההסברה פון דברי ר"נ איז: אן ענין וואס קומט, לכאורה, בלויז אלס הסכמה והמשך צום עיקר ויסוד הדבר — פועל'ט מער ווי התחלת ויסוד הדבר מצד עצמו.

און אויף דעם ברייננט די גמרא א דוגמא, א שקו"ט בזה און א הסברה וטעם בדיני המשנה: „א"ל רב לחייא ברי' חטוף ובריך וכן אמר לי' ר"ה לרבה ברי' חטוף ובריך". דער מברך איז דער וואס טוט אויף (זאגט) די ברכה[68], און דער עונה אמן, איז נאר מסכים אויף דער ברכה פון מברך. ענליך צום דער־מאנטן ענין ביי נזיר, וואו ס'איז פארן דער עיקר און די שפעטערדיקע הסכמה[69]. אבער פון דעם וואס זיי האבן געזאגט „חטוף ובריך" (ער זאל אריינ־כאפן און זאגן די ברכה), זעט מען, אז דער מתחיל עיקר הדבר איז וויכטיקער ווי די שפעטערדיקע הסכמה.

איז די גמרא ממשיך „למימרא דמברך עדיף", אז ביי ברכה איז דער מברך, דער מתחיל, שטארקער און בעסער ווי דער עונה אמן, דער מסיים וגומר הברכה — „והתניא" אז אויך אין דעם גייען ר"י ור"נ לשיטתם.

דער ביאור בזה: די מחלוקת פון ר"י ור"נ אין דער משנה צי שמואל איז געווען א נזיר, איז ניט נאר אין לשון הכתוב, צי מורה ביי שמואל מיינט נזירות, נאר אויך בסברא[70]: שיטת ר"י איז אז א הסכמה קען נאר מוסיף זיין, מוסיף זיין אין דעם תוקף פון התחלת הדבר, אבער עס קען ניט פועל זיין א נייע זאך, (איכות) שלימות אין דעם ענין שהסכים עליו. און דעריבער האלט ער אז בלויז שמשון האט געקענט ווערן א נזיר דורך העדר מחאתו —

וואראום: א) אויך פאר זיין הסכמה איז שמשון געווען מוזהר אין די הנהגות נזירות. ב) אפילו נאך זיין הסכמה איז ער ניט געווארן קיין נזיר גמור*[70], עס האט געפעלט ביי אים אין שלימות קדושת הנזירות[71].

---

*68) ובפרט ע"פ פי' הרמב"ם הל' ברכות פ"א הי"א (כס"מ שם).

69) ראה עד"ז בשושנים לדוד (לפי פירושו — הובא לעיל הערה 45 — שהסכמת אלקנה לנדר חנה היא שפעלה נזירות שמואל).

70) דאין לומר שמחלוקתם הוא רק בנוגע לשמואל אם הי' נזיר, כי מאי דהוה הוה. ודוחק לומר שכל האריכות הוא רק לברר דין האומר „הריני כשמואל" מבלי כל סברא בעצם הפלוגתא. וע' פיהמ"ש סוף המס'.

*70) וי"ל שזהו פי' נזיר „גמור" — גם מציאותו ה„חפצא" שלו, ולא רק שהמעשה וההנהגה שלו נתקדש בקדושת נזירות.

71) והיינו, שגם אם הי' המלאך מצווהו על כל דיני נזיר (וע"ד נדר חנה שהי' לכל דיני נזירות) לא הי' אפשר להיות נזיר גמור, כי העדר המחאה א"א שישלים ויגמור („נוצחין") קדושת נזירות גמורה.

דעת ר"נ איז אַבער, אַז הסכמה, איז אַליין אַ נייע זאַך און קען פּועל זיין אַ נייעם גדר, שטאַרקער (באיכות) פון התחלת עיקר הדבר, ביז אַז עס פּועל'ט שלימות, און דעריבער איז אויך שמואל געוואָרן אַ נזיר דורך העדר מחאתו, כאָטש אַז: א) פאַר הסכמת שמואל איז אויף אים ניט געווען קיין שום חיוב הנהגה (ס'איז נאָר געווען אַ חיוב (נדר) אויף חנה), ב) דורך העדר מחאתו פון שמואל איז ער געוואָרן אַ נזיר גמור בקדושת נזירות — ואוקי באתרי' — נזירות אויף וועלכע שמואל האָט ניט מוחה געווען — אַ נזיר עולם.

און דאָס איז אויך זייער לשיטתי' ביי עניית אמן — הסכמה אויף ברכת המברך:

ר"י זאָגט „גדול העונה אמן יותר מן המברך", ס'איז דאָ אַ מעלה אין דער הסכמה אויף התחלת עיקר הדבר ווי אַ גדול יותר לגבי גדול סתם, ס'ברענגט אַבער ניט קיין נייעם גדר, נייע איכות — שלימות אין דער ברכה.

ר"נ זאָגט „השמים — בשבועה — כך הוא" (אויף מדגיש זיין די שטאַרקייט, אַ שינוי באיכות פון דעם ענין): דער עילוי פון עונה אמן איז ניט נאָר „גדול יותר", נאָר ס'איז אַ נייע זאַך וגדר לגבי המברך. און דערויף ברענגט ער די ראי' „תדע שהרי גולייריים (חלשים) מתגרין במלחמה וגבורים נוצחים";

דער חילוק צווישן דער מתחיל עיקר הדבר און דער וואָס איז שפּעטער מסכים, איז ווי דער חילוק צווישן חלשים וואָס מתחילים במלחמה און גבורים הנוצחים, „חלשים" איז ווי ביי נדר חנה, וואָס האָט ניט ארויפגעלייגט קיין חיוב אויף שמואל'ן; און אַזוי איז דער מברך. און ס'ניט פאַרענדיקט (נצחון) — ס'קען זיין דוגמת מחאה דגר קטן וועט עס מבטל זיין. אַבער דער „עונה אמן", וואָס ער איז מסכים אויף התחלת הדבר, ער איז ווי „גבורים"[71] — ער פּועל'ט ניט נאָר אַ הוספה ותוס' חיזוק אין דעם ענין, נאָר „נוצחין", ער מאַכט אויף אַ נייע זאַך (מצב) — דער עונה אמן פּועל'ט דעם גמר (נוצחין) ושלימות אין דער ברכה, און ווי שמואל וואָס איז געוואָרן קדוש בנזירות עולם.

יו"ד. לויט דעם וועט מען פאַרשטיין וואָס מ'ברענגט דאָ דעם סיום „אר"א אר"ח תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך": דלכאורה האָט ער גאַרפט זאָגן „חכמים מרבים שלום", וואָס איז דאָ דער דיוק „תלמידי חכמים"?

נאָר דער חילוק צווישן תלמידי חכמים און חכמים בש"ס כאן[72], י"ל בדא"פ: „חכמים" גייט אויף בעלי משנה, וכהלשון „שנו חכמים במשנתם", „שנו חכמים בלשון המשנה"[73]; „תלמידי חכמים" זיינען די תלמידים פון חכמים — די וואָס זיינען מקבל פון חכמים (בעלי משנה), זיי דוקא זיינען מרבים שלום בעולם.

און דער טעם איז ע"ד ווי די גמרא[74] זאָגט „התנאים מבלי עולם .. שמורין הלכה מתוך משנתן", להיות אַז ידיעת הטעמים איז ניט בשלימות, קען טרעפן

---

*71) ראה תוספות שהם סוג צבא אחר (פרשים) מגולייריים.

72) משא"כ בירושלמי מו"ק פ"ג ה"ז (הובא בפוסקים) וכיו"ב — המדברים במעלת ודרגת חכם לגבי ת"ח וכו'. ולהעיר משו"ת ליו"ד סי"ח סקכ"ט (ובשו"ע אדה"ז שם). ועוד. מהקדמת החוד"ד לפי' לשו"ע חיו"ד. ואכ"מ.

73) רפ"ו דאבות.

74) סוטה כב, א.

אַז מ׳זאָל מדמה זיין אַ דבר שאינו דומה און עס קען אַרויס קומען אַ הוראת טעות[75], וכמרז״ל[76] „אין שלום .. זה הפורש מתלמוד למשנה״.

און אין דעם איז מודגש די נקודת ההסברה בדומה צו דעת (ר״י) ר״נ:

ע״ד ווי גערעטע אין משנה בנוגע נזירות שמואל ושמשון און אין גמרא ביי העונה אמן אחר המברך: כאָטש שמואל און שמשון האָבן געדאַרפט אַנקומען צו נדר חנה, וציווי המלאָך, פונדעסטוועגן האָט זייער „פעולה״, זייער הסכמה אין דעם, געפֿועל׳ט אַן עילוי, מערער באיכות ווי די התחלה ומקור הדבר אַ גדר חדש; ועד״ז בהעונה אמן וואָס ער דאַרף אַנקומען צום מברך, און ער איז נאָר מסכים צו ברכת המברך, טוט ער אויף מערער ווי דער מברך אַליין,

עד״ז ביי ת״ח כאָטש זיי זיינען נאָר תלמידים און דאַרפן אַנקומען צו די חכמים ובעלי משנה, פועל׳ן זיי מער ווי די חכמים אַליין, זיי זיינען מרבים שלום בעולם. דאָקעגן מצד דעם ענין פון חכמים אַליין, איז ניט נאָר וואָס עס איז ניט מרבה שלום בעולם, נאָר נאָכמער ס׳איז, כנ״ל, „מבלי העולם״[77].

75) פרש״י שם ד״ה שמורין.

76) חגיגה י, א. וראה פרש״י שם.

77) אבל מכיון שלפנ״ז במשנה ובגמרא יש ב׳ שיטות דר״י ור״נ, אם הסכמה — „עונה אמן״ — הוא רק גדול יותר או שהוא ענין חדש נוסף, ולא נפסקה כאן ההלכה, י״ל שגם בסיום הגמרא נרמזות ב׳ הדיעות. וי״ל שזהו הנפק״מ באם ישנה ההוספה „א״ת בניך אלא בונ״ך״, או לא:

„א״ת בניך כו״, טעמו כי „תיבת בניך (שבסוף הכתוב מיותר מאחר שאמר ברישא וכל בניך למודי ה׳ די לו לומר .. ורב שלומם״ (של״ה חלק תושבע״פ תג, ב). ולפ״ז אין „בניך״ הב׳ מיותר, ד„בניך״ הם ה„בונ״ך״ (ראה שבת קיד, א). וכל הכתוב מדבר בסוג א׳ — תלמידי חכמים, שהם דוקא מרבים שלום

יא. דער ביאור השייכות פון די מימרות הגמרא צו דער משנה — בפני־מיות העניינים, וועט מען פאַרשטיין בהקדים דעם טעם וואָס אָט דער ענין, אַז הסכמה איז מוסיף און פֿועל׳ט מערער ווי התחלת הדבר, איז מבואר ביי נזיר דוקא:

עס זיינען פאַראַן די הגבלות ואיסורים וואָס תורה מצ״ע הייסט. אַ נזיר נעמט אויף זיך נאָך איסורים והגבלות, מערער ווי דאָס איז מצד התורה בפני עצמה, און דורכדעם קומט צו תוס׳ קדושה אין אים און איז וועלט בכלל[78]. און ווי ס׳איז

בעולם — כדעת ר״נ שמעלת העונה אמן (ת״ח) על המברך (חכמים) הוא בענין חדש.

משא״כ לפי רוב הדפוסים שליתא כאן „א״ת בניך כו״ והובא רק הכתוב, הרי הכתוב מדבר בשתי סוגים, שכל א׳ נק׳ „בניך״: א) „וכל בניך למודי ה״ — תלמידי חכמים (וכמ״ש במצו״ד שם), ב) „בניך״ השני — חכמים, שגם הם מרבים שלום בעולם. והוא כדעת ר״י שרק „גדול העונה אמן יותר כו״, אבל לא גדר חדש כנ״ל. [אלא שמ״מ העיקר הם תלמידי חכמים (בדוגמת „גדול העונה כו״), שלכן: א) ר״א אר״ח מזכיר רק תלמידי חכמים. ב) גם בהכתוב, זה שחכמים מרבים שלום הוא רק בוא״ו המוסיף•].

78) וע״ד ענין הנדרים בכלל (שגם „הנזירות הוא נדר מכלל נדרי איסור״ — רמב״ם ריש הל׳ נזירות) שמוסיף ע״ע גדרים וסייגים יותר ממה שאסרה התורה, ונמשך ע״ז גילוי נעלה יותר (ראה לקו״ש ח״ד ע׳ 1077. ושי״נ). אלא שבנדרים הרי (בגלוי) הוא איסור חפצא (ראה נדרים ב, ב) קדושה בהחפץ — ראה לקו״ש שם הערה 12, ונזירות הרי (בגילוי) נעשה קדוש בקדושת הגוף (כבספרי בפסוק ח. ראה צפע״נ שבהערה 22), וממילא נאסר (ראה שו״ת מהרי״ט ח״א סי׳ נג).

•) ואף ש„שלום״ נאמר בבניך הב׳ „ורב שלום בניך״ — הרי י״ל ד„ורב שלום״ קאי (גם) אלפניו, ב) בסגנון אחר קצת: פשוטו דקרא ד„כל בניך״ (א) יהיו „למודי ה״, ועוד (ב) „רב שלום (בניך)״. ומדלא קיצר כו׳ „שלומם״ **היתור** דבניך מרבה עוד סוג (הקרוב ביותר להנ״ל) — חכמים (וע״ד אופן הלימוד דאל תקרי).

מבואר אין חסידות[79], אז א נזיר איז ממשיך און מוסיף אין סדר השתלשלות פון למעלה מסדר השתלשלות.

און דעריבער איז בא נזיר גופא מודגש דער עילוי און הוספה וואס טוט זיך אויף דורך דעם מקבל — מער ווי דורך דעם משפיע ומתחיל עיקר הדבר.

און דאס איז דער תוכן המעלה פון „עונה אמן" אויף דעם „מברך"[80]:

„מברך" איז דער וואס מאכט די ברכה והמשכה מלמעלה למטה, וואס דאס פועל'ט יחו"ע אין וועלט, ד.ה. עס ווערט דער ענין פון אתהפכא מצד דעם גילוי אור מלמעלה;

„עונה אמן" איז דער וואס איז מסכים אויף דער ברכה, אז אויך למטה זאל מען מסכים זיין אויף דער המשכה מלמעלה, וואס דאס איז ווי יחודא תתאה, מלמטה למעלה, און אין עבודה דער ענין פון אתכפיא.

און פונדעסטוועגן איז „גדול העונה אמן יותר מן המברך", מצד דער מעלה פון (מקבל[81]) יחו"ת און אתכפיא[82] אויף (משפיע) יחו"ע און אתהפכא.

יב. אבער אין דער מעלה פון „עונה אמן" זיינען דא צוויי מדריגות: ווי זי איז בזה"ז, וואס כאטש ס'איז דא א מעלה אין בירורים און אתכפיא שלמטה, וויבאלד אבער אז דאס איז ניט בתכלית השלימות, איז עיקר המעלה אין אתהפכא לגבי אתכפיא.

דערנאך איז דא ווי ס'וועט זיין לעת"ל, וואס דעמאלט וועט נתגלה ווערן די מעלה פון עבודת המטה דוקא[81], וואס ווערט עס וועט זיין דער בירור בתכלית השלימות[83] (ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ) — אתהפכא וואס קומט מצד אתכפיא, און דעריבער וועט זיין נשמה בגוף דוקא, און די נשמה ניזונית מן הגוף[84].

און דאס זיינען די צוויי דיעות פון ר"י ור"נ:

רבי יוסי — בגימטריא אלקים[85] (בגימט' הטבע[86]) — זאגט אז „גדול העונה אמן יותר מן המברך" (און שמשון האט דורך זיין העדר המחאה מוסיף געווען אין קדושת נזירות אויף דעם ווי דאס איז געווען מצד ציווי המלאך), אז ס'איז דא די מעלה פון אתכפיא ועבודת המטה אויף מברך — המשכה מלמעלה. אבער ביחד עם זה איז „יוסי" שייך[86*] צו שם „יוסף" בלה"ק, וואס איז מורה אויף המשכה וגילוי מלמעלה[87].

און דעריבער רעדט ר"י וועגן דער מעלה ווי זי איז בזה"ז, וואס יחו"ת ואתכפיא איז ניט העכער באין ערוך פון

---

79) ראה לקו"ת אמור לא, ד ואילך. שה"ש לו, ד. וראה אוה"ת משפטים ע' אילו: נזירות שמשון מא"א.

80) ראה לקו"ת ויקרא ב, רע"ד. אוה"ת עקב ע' תקיח ואילך. ש"נ. ביאוה"ז (להצ"צ) עקב ע' תקעה. ועוד. וראה ד"ה גדול העונה אמן תשכ"ב. באוה"ת ובביאוה"ז שם: דברוך מתחיל בבי"ת שהוא בחי' חכמה ואמן מתחיל באל"ף שהוא כתר כו'. ועפ"ז מובנת ביותר השייכות לנזיר שממשיך מבחי' הכתר, כבלקו"ת שבהערה הקודמת.

81) ראה תו"א ר"פ ויגש. תו"ח שם. ובכ"מ.

82) להעיר מתו"א ויקהל פט, ג. קיד, ד.

83) ראה תניא פל"ז. ובכ"מ.

84) ראה המשך וככה תרל"ז פצ"א-ב. וראה ד"ה לכל תכלה תרנ"ט.

85) זח"ג רכג, א (וראה סנהדרין נו, רע"א. ובפרש"י ד"ה בכל יום). המשך וככה שם פ"פ.

86) פרדס שער י"ב פ"ב.

86*) ראה בדיני שמות (הל' גיטין).

87) תו"א ויגש מד, א.

מברך, יחו"ע ואתהפכא (שמשון איז ניט געווען קיין נזיר גמור), וואָרום ס'איז דאָ א מעלה אין המשכה מלמע' וואָס פועל'ט אתהפכא.

משא"כ ר' נהוראי איז ניט קיין שם בלה"ק — וואָס ווייזט אויף דעם גילוי פון תורה ווי זי איז מצ"ע מלמעלה, נאָר א שם פון תרגום — פון ע' אומות, ווי עס ווערט נתברר און נתעלה א שם אין תורה[88];

וביחד עם זה איז ר' נהוראי פירושו אור[89] (אָבער ניט ווי אין לשון הקודש „מאיר"[90], נאָר) בל' תרגום.

דעריבער רעדט ער ווען דער מעלה פון עונה אמן ווי עס ווערט זיין לעת"ל, אז עונה אמן איז באי"ע העכער פון מברך „השמים" — „ונוצחין" — וואָרום דעמאָלט ווערט נתגלה ווערן בשלימות די מעלה פון בירורים און עבודת המטה[91], בירור פון ענינים (ולשונות) עולם פון ע' אומות[92], ביז אז אין עבודת המטה ווערט זיין אויך מעלת גילוי אור (נהוראי) — פון אתהפכא. אתהפכא וואָס קומט ע"י אתכפיא, דער חיבור פון יחו"ע ויחו"ת[93].

(משיחות י"ב תמוז, ה' מנ"א תשכ"ה*)

---

88) תו"א משפטים עז, ד ואילך.

89) ראה עירובין (יג, ב): ר' נהוראי שמנהיר עיני חכמים.

90) ראה עירובין שם „לא ר"מ שמו אלא ר' נהוראי".

ועפ"ז יובן ויומתק מה שנקרא כאן ר"נ, משא"כ במחלוקת במשפחות נדבת העצים (תענית כח, א) איתא שם ר' מאיר ור' יוסי, דשם מדגיש ר"מ המעלה בענין הביטול שבתורה אור — דוד, ולכן איתא שם „רבי מאיר" — אור בלה"ק, ורבי יוסי (שהוא קיצור משם יוסף) לגבי מאיר, מדגיש המעלה שבבירורים, יואב — ראה לקו"ש ח"ד ע' 1106.

91) ויומתק ביותר השייכות לנזירות שמואל ע"פ מ"ש בלקו"ת להאריז"ל (שמואל בתחלתו) שחנה בגימט' ס"ג, שזהו"ע מעלת הבירורים ואתעדל"ת שיהי' לעת"ל, דב"ן יתעלה בס"ג למעלה ממ"ה (ע"ח — הובא ונתבאר בלקו"ת בחקותי מז, ג. ובכ"מ. וראה שם במדבר ו, א).

ואף שבנדו"ד חנה עשתה ההתחלה ענין המברך (דוגמת שם מ"ה) — הרי אמרו גדול העונה אמן יותר מן המברך (שלו — שעליו עונה אמן) וכמה דרגות במברך (וראה גם ביאוה"ז (עקב קיט, ד ואילך), בחילוק דברה"נ, ברכת המצות וכו'), ושייכות מיוחדת לנדו"ד דנזירות שמואל ודשמשון (דלמדין זמ"ז) דשניהם התחלתן בנקבה, שטו"ס — תסובב גבר, לעת"ל.

92) ראה אוה"ת תצא ע' תתקס: עניית אמן כענין תרגום שהוא בירור ק"נ שיוכלל בקדושה.

93) ראה אוה"ת שם. ס' עקב שם. ויצא ע' 1724.

ע"פ הנ"ל יובן גם בסיום המס' במעלת תלמידי חכמים — מקבל, יחו"ת, לגבי חכמים — יחו"ע, שהם מרבים שלום בעולם, יחוד יחו"ע ויחו"ת (ראה לקו"ת פרשתנו כז, א), שלרוב הנוסחאות אינו מפורש הלימוד „א"ת בניך אלא בוניך", כי עכשיו עדיין אינו מפורש (מאיר) בגילוי האי"ע שבמעלת יחו"ת שלעת"ל.

---

*) יום סיום אמירת קדיש אחרי הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה — אמו של — יבלחט"א כ"ק אדמו"ר שליט"א. וראה לעיל הערה 91.